

území Německé říše a podléhá její celní výsosti. Zákonitým platidlem je vedle říšské marky až na další koruna. Poměr obou měn navzájem určí říšská vláda (což se zatím již stalo a poměr stanoven čísly 1 RM = 10 K).

Konečně se stanoví, že Říše může vydávati právní předpisy s platností pro Protektorát, pokud toho vyžaduje společný zájem. V případě společné potřeby může Říše převzít do vlastní správy správní obory a zřídit k tomu potřebné vlastní říšské úřady.

Jinak právo, platné nyní v Čechách a na Moravě, zůstává v účinnosti, pokud neodporuje smyslu převzetí ochrany Německou říší.

Jak vidno, jsou ustanovení výnosu č. 75/1939 většinou povahy rámcové. Jejich plný obsah se projeví teprve prováděním a praktickým výkladem. Z hospodářství nás zde především zajímá příští úprava celní, obchodně-politická, devisová atd. Nebudeme se zde příslušnými otázkami zabývat podrobně. Velmi důležitá je úprava otázky celní a devisové. Ustanovení, že Protektorát náleží k celnímu území Říše a podléhá její celní výsosti, neznamena již celní unii. Nejsou tím vyloučena mezicla, ani oddělený režim obchodně-politický; jen správní vrchnost v těchto záležitostech je u Říše. Stejně tak je dána možnost zachování odděleného devisového hospodářství Protektorátu. To je velmi důležité pro výrobu. Udržíme-li soutěživost a vývoz, získali bychom devisy a byla by dána možnost dovozu surovin.

Všechny tyto otázky čekají na objasnění. Nové naše právní postavení přinese s sebou však i dalekosáhlé změny hospodářské. Jsme před novými strukturními změnami, jimž se musíme přizpůsobovati.

Organisace hospodářské samosprávy v Protektorátě.

V posledních letech uvažovalo se u nás častěji o reorganizaci hospodářské samosprávy na podkladě stavovském neb korporativním, při čemž ovšem tyto dva pojmy nebyly vždy jasně rozlišovány. Dnes, kdy tento problém je v nové naší situaci zvláště aktuální, naskytla se nám znovu otázka, máme-li dbát více vzoru stavovského zřízení německého nebo korporativního zřízení italského.

V Itálii se ovšem korporativní zřízení neomezuje jen na hospodářství, neboť do 22 korporací, zřízených zákonem z roku 1934 a postupně dosti volným tempem ustavovaných, zahrnuty jsou nejen zájmové kruhy hospodářské, nýbrž také volná povolání a umění s divadly a filmem. Hlavním principem italského zřízení jest, že každá korporace spojuje syndikátní organizaci (syndikáty, federace a konfederace) zaměstnavatelů s obdobnými organizacemi zaměstnanců a tím tvoří základnu pro vyrovnávání sociálních rozporů uvnitř každého oboru. Korporativní organizace je pak dovršena Národní radou korporací u ministerstva korporací. Vedle odborové organizace korporací, jež svou strukturou i svým jménem připomínají staré cechovní zřízení, je hospodářství italské organisováno regionálně v provinciálních radách a úřadech korporativního hospodářství, vytvořených z dřívějších obchodních komor.

V Německé říši není ve stavovské organizaci hospodářství spojováno s volnými povoláními a s uměním. V hospodářství samotném je zvláště organisována sociální samospráva v Deutsche Arbeitsfront; hospodářská samospráva je organisována jednak v organizaci zemědělství a příbuzných průmyslů v t. zv. Reichsnährstand, jednak v organizaci t. zv. gewerbliche Wirtschaft, zahrnující všechna ostatní hospodářská odvětví mimo zemědělství, k nimž je připojena ještě zvláštní organizace dopravnictví a organizace cizineckého ruchu. Korporativní myšlenka projevuje se vlastně jen ve spolupráci německé pracovní fronty s hospodářskou samosprávou ve smyslu lipské dohody z 21. března 1935, podle níž byl utvořen společný orgán pracovní fronty a říšské hospodářské komory v tak zv. Reichsarbeits- und Wirtschaftsrat, podle kteréhožto vzoru se měly vytvořit u hospodářských komor podobné okresní pracovní a hospodářské rady. V podrobnostech odkazujeme na pojednání Dr. Jindřicha Mayera v tomto čísle na str. 250 a násl.

Přehlížíme-li rozdíly korporativní organizace italské a stavovského zřízení německého, vidíme, že na naše poměry se méně hodí příliš rozčleněná organizace italská a že jim spíše asi vyhovuje organizace německá.

U nás stejně jako v jiných státech a zejména v Itálii a v Říši půjde o vybudování hospodářské samosprávné organizace jak odborové, tak i regionální, neboť je jasno z našich poměrů i z příkladu ciziny, že odborová organizace svým centralismem nestačí k zachycení všech hospodářských zájmů, nýbrž že je nutno vedle ní mít i organizaci regionální, jež může zachytiti odlišné poměry a potřeby jednotlivých obvodů a krajů. Obě organizace se ovšem musejí doplňovati a jejich práce se nesmí křížiti.

Při vybudování hospodářské samosprávné organizace v našich poměrech nutno stejně, jako se dalo v Říši a v Itálii, vycházeti z existujících již organizací; nehledě ani na samozřejmý požadavek úspornosti, bylo by velmi povážlivé chtít rušit staré organizace jen proto, aby místo nich byly postaveny nevyzkoušené organizace nové. Dnešní poměry nejméně dovolují diletantské experimentování a pokusy s přímočarým uplatňováním určité doktriny v hospodářské praxi. Každá neorganická a příliš násilná změna znamenala by jen zmatek, který by našemu hospodářství těžce ublížil. Pro to, aby se vycházelo rozumně ze stávajících organizací, jež se musejí reformovati a přizpůsobiti nové situaci, mluví nejen důvody hospodářské, nýbrž i vážné důvody národní.

Přikloňujeme-li se z uvedených již důvodů hospodářských i praktických spíše k vzoru říšskoněmeckému, který leží daleko blíže našim dosavadním poměrům, vidíme, že hospodářská organizace v Říši má, stejně jako u nás, vlastně dvojitý charakter: jednak předává hospodářským kruhům nařízení a pokyny vlády a stará se o jejich provedení, jednak sbírá a tlumočí vládě přání a podněty jednotlivých hospodářských odvětví neb oblastí, čili, jak to dobře řekl Schacht roku 1936, jenž označuje hospodářskou organizaci jako „Instrument zur Durchgabe von Anordnungen an die Wirtschaft und zur geordneten Sammlung der Wünsche der Wirtschaft an die Regierung“. Vůdčím principem, který v Říši je zvláště zdůrazňován,

ale platí i u nás, musí být, že prospěch celku jde nad prospěch jednotlivce, čili „Gemeinnutz vor Eigennutz“.

Hlavními zásadami říšskoněmecké organisace, které možno i u nás přijati, jsou:

1. Povinné a výlučné členství v odborných i regionálních organisacích, čili obligatornost organisací, při čemž nutno dbáti zejména toho, aby nedošlo k přeorganisování hlavně v nižších stupních. V Říši se brání tomu tím, že podle reformního výnosu ze 7. července 1936 je možné sice členství jednoho závodu v několika skupinách, z nichž však jen v jedné, do níž hlavní činnost závodu spadá, je závod členem hlavním (Hauptmitglied), kdežto v ostatních je jen odborným členem (Fachmitglied), nebo po případě jen t. zv. Listenmitglied (kde jde o pomocný závod neb činnost podřízeného rázu).

2. Zásada vůdcovství. — Předseda neb vedoucí (Leiter) jednotlivých organisací je jmenován nadřízeným úřadem a vybírá si s výhradou úředního schválení sám svůj poradní sbor (Beirat), tvořící sbor dotyčné korporace. V našich poměrech lze pro hospodářskou organisaci přijati zásadu vůdcovství, kterou by bylo možno modifikovati tím, že výběr vůdců by se dál na základě návrhu samotných korporací a že výběr členů jednotlivých korporací by se mohl dít na základě návrhu nebo delegace nižších organisací příslušných hospodářských sborů.

3. Zásada nadřaděnosti a podřaděnosti. V Říši jest tato zásada uplatněna jak u organisací odborných, sestupujících od říšských skupin až k odborným podskupinám a skupinám okresním, tak i v organisacích regionálních, u nichž byla utvořena střední a nejvyšší instance v hospodářských komorách a v říšské hospodářské komoře. Tento princip dá se i u nás bez obtíží uplatniti.

Přehlížíme-li s hlediska těchto zásad dosavadní organisaci našeho hospodářství, vidíme, že zde máme dobrý podklad pro vytvoření jak organisace odborné, tak organisace regionální i spojující je organisace vrcholné.

I. Organisace odborová.

Pro organisaci zemědělskou máme velmi dobrý podklad ve směru odborovém i regionálním v zemědělských radách, jež se mají přetvořiti v zemědělské komory spolu se zřízením zemědělských společenstev, při čemž podle dosavadních návrhů není vyloučeno, že tyto organisace by zahrnovaly jak zemědělské podnikatele, tak i zemědělské dělnictvo.

Pro ostatní průmyslové, živnostenské a obchodní podnikání máme velkou většinou dostatečně vybudované organisace, které se dají s malými změnami vybudovati v organisaci ve smyslu stavovském.

V průmyslu je to velmi dobrá a osvědčená organisace Ústředního svazu průmyslníků, jež spočívá na podkladu volného členství, může však být bez velkých obtíží přeměněna v organisaci

povinnou. Pro organizaci průmyslu stačí dělení odborové jen v ústředí a pouze výjimkou snad i v některých obvodech. Jinak stačí podle dosavadní zkušenosti v jednotlivých oblastech místní organizace průmyslová všeobecného rázu bez členění podle oborů.

Pro obchod a živnosti je dobrým organizačním podkladem organizace společenstevní podle hlavy VII. živnostenského řádu. Vyšší jednoty společenstevní a gremiální byly zčásti již utvořeny podle § 130/c živn. řádu, resp. vládního nařízení ze dne 19. listopadu 1938, č. 302. Poněvadž tento pokus o vybudování vyšších jednotek společenstevních plně nevyhovuje, jedná se právě o další úpravu, a to odděleně pro živnosti i obchod, jež by mohla být dobrým podkladem pro vybudování stavovské organizace v těchto dvou velkých hospodářských složkách.

V peněžnictví máme velmi dobré a dobře fungující odborné svazy a jednoty bank, spořitelen, občanských a živnostenských záložen, okresních hospodářských záložen, Raiffeisenek i bankéřů, jež zčásti mají již dnes určitou revisní a dozorní působnost. Vrcholnou organizací určitého druhu je poradní sbor ve věcech peněžnictví (peněžní rada), zřízený podle článku LIV. bankovního zákona ze dne 21. dubna 1932, č. 54, resp. vládního nařízení ze dne 23. března 1933, č. 52. Doplnění této organizace v celkovou povinnou organizaci se zachováním rozvětvení podle jednotlivých oborů peněžnictví nebude jistě nesnadné.

Pojišťovny mají svůj velmi dobře vybudovaný svaz, který zahrnuje s malými výjimkami všechny pojišťovny a který rovněž by se mohl bez jakýchkoli nesnází přetvořiti v organizaci povinnou.

Hospodaření energií (Energiewirtschaft) a dopravnictví, jež tvoří v Říši zvláštní skupiny, nemusí být v našich jednodušších poměrech zvlášť svazově organisována, ježto jsou zastoupena již v obecných skupinách průmyslu, obchodu a živností. Na tomto stavu by se nemusilo ničeho měniti.

Organizaci volných povolání (komory advokátů, notářů, lékařů, inženýrů atd.), jakož i oborů kulturních (literatury, umění, divadla), jež v Itálii jsou pojaty do korporativního zřízení, nechávám přirozeně úplně stranou, neboť mám na mysli jen organizaci hospodářské samosprávy.

II. Organizace krajoá.

V zemědělství je regionální organizace dána již dnes konstrukcí zemědělských rad, jakož i budoucí organizací zemědělských komor a zemědělských společenstev. Uzákoněním tohoto návrhu, připravovaného již ministerstvem zemědělství, utvoří se obdobou k německému Reichsnährstandu úplně samostatná odborová i regionální organizace zemědělství.

Ostatní hospodářské obory jsou regionálně organisovány v dnešních obchodních a živnostenských — budoucích průmyslových, živnostenských a obchodních — komorách, o jichž reformu se již dávno jedná. Úsilí o reformu obchodních a živnostenských komor bude jednou nepřilíš utěšenou kapitolou naší pováleč-

né hospodářské historie; komory přesto, že před válkou hájily v českých krajích zájmy českého hospodářství a po válce se postavily plně do služeb státu a suplovaly i obory, na něž stát svým aparátem nestačil (komise pro přechodné hospodářství, vývozní a dovozní komise atd.), setkávaly se ve vládě i v parlamentních kruzích s rostoucím nepochopením a nepřiznání, takže zatímní režim jmenovaných správních komisí místo volených členů, jenž byl myšlen na zcela krátkou dobu, se protáhl na celých 20 let až do dneška a z nicotných důvodů politických nejen že nebyla provedena moderní úprava komorního zákona, ale nedošlo ani k velmi jednoduché unifikaci našeho a slovenského práva na tomto úzkém úseku. Dnes při úpravě celkové hospodářské organizace bude nutno konečně upravit i otázku obchodních komor, kterýžto úkol je právě dnešní situací podstatně zjednodušen. Šlo by jen o uplatnění vůdčího principu při jmenování předsedů komor a při výběru členů komorních, jenž by se nejlépe dalo na podkladě návrhu nebo delegace hospodářských organizací komorního obvodu. Ústřednu obchodních a živnostenských komor, organizovanou dosud na podkladě dobrovolném, bude nutno rovněž přetvořit v organizaci obligatorní.

Zřízení řemeslnických komor podle vzoru říšského se u nás nedoporučuje, ježto by to byly organizace příliš slabé a zájmy řemeslných živností jsou vždy lépe hájeny společnými komorami.

Funkce obchodních komor zůstává dvojí jako dosud: komory mají jako ostatní samosprávné organizace dvojí postavení: odevzdávají zájemcům pokyny vlády a zpracovávají a tlumočí vládě přání a potřeby zájemců svého obvodu. Při tom jsou organizací nadodbovou, zastupují celkové zájmy všech složek průmyslu, obchodu a živností ve svém obvodu a snaží se o vyrovnání a sladění rozdílných zájmů těchto složek.

K prohloubení činnosti komor bylo by dobře přiřčení vhodným způsobem ke komorám, jako po výtce regionálním institucím, místní a odborové organizace jejich obvodu, tím jednak přiblížit komory ještě více skutečnému hospodářskému životu, jednak docílit správné koordinace práce a na druhé straně posílit tyto organizace tím, že se jim dá dobrá administrativní základna; tím by se odstranilo nebezpečí přeorganizace a dvojí koleje a docílila také žádoucí úspornosti.

To platí o spolupráci komory s průmyslovými místními organizacemi i s obvodovými organizacemi živností a obchodu (vyššími jednotkami společenstevními a gremiálními).

Velmi by se doporučovalo uvažovati vážně také o vhodném sepejetí regionálního hnutí s prací průmyslových, obchodních a živnostenských komor. Regionální organizace (svazy) jsou celou svou povahou organizacemi na podkladu dobrovolném, sdružující komunální a okresní pracovníky z nejrůznějších oborů a povolání. Hnutí toto nemůže tudíž být podkladem obligatorní organizace; dalo by se však velmi dobře se svou funkcí převážně poradní a iniciativní přiřčení k existujícím regionálním organizacím hospodářským.

Regionální hnutí vykonalo u nás zejména v posledních letech mnoho dobrého; v jeho řadách je organizováno mnoho opravdu na-

dšených pracovníků, jichž obětavá práce vykazuje v jednotlivých krajích krásné výsledky, ale na druhé straně je v regionálním hnutí u nás ještě mnoho nejasného, zejména po stránce organizační. Důkladem toho jsou obě regionální hospodářské konference, jichž jsem se činně zúčastnil, takže mohu mluvit o nich z vlastní zkušenosti. Průběh i výsledky obou těchto konferencí ukázaly, že se v nich místo řešení právě po výtce regionálních problémů projevovala snaha řešit velké problémy celostátní hospodářské politiky, a to bez další důkladné přípravy s více méně náhodným výběrem temat i referentů; to vedlo přirozeně při všem uznání vysoké úrovně jednotlivých referátů k určitým nesrovnalostem ve výsledcích obou konferencí a často ke spíše diletantskému zpracování jednotlivých temat se zanedbáním neobyčejně významných otázek regionálních, jež měly být právě hlavním thematem konference. Tak se stalo, že na poslední regionální konferenci skutečně upřímným regionálním projevem byl vlastně jen krásný projev ministerského předsedy Berana, který byl opravdovým vyznáním činnorodé lásky k rodnému kraji.

Regionální hnutí místo řešení obecných problémů mělo by se spíše snažit vytěžit co nejvíce z bohatých zkušeností regionálních pracovníků v jednotlivých oblastech a pečovat především o rozřešení naléhavých problémů a otázek regionálních. To znamená konkrétně řečeno starati se o obce a okresy, o povznesení vesnic a měst, o kulturní život venkova, o hospodářské místní potřeby průmyslu, živností, obchodu, dopravy, železnic, silnic atd., tedy o velkou řadu zcela konkrétních úkolů. Bylo by chybou, kdyby se regionální hnutí ve svém chvályhodném pracovním nadšení odvádělo od těchto svých nejvlastnějších úkolů, kde může nejvíce dokázat, k pokusům o řešení celostátních problémů, na něž svými silami nestačí. Teprve rozumným induktivním způsobem dají se zkušenosti z regionů použít a zpracovati ve vyšších hospodářských jednotkách a tak by se dalo docílit souladu hospodářské práce v celých větších oblastech.

Myslím, že by bylo možno regionálního hnutí a nadšení jeho spolupracovníků i jejich opravdového a opravdu krásného lokálního patriotismu využít stálou spoluprací s regionálními hospodářskými organizacemi, jako jsou budoucí zemědělské komory a obchodní, průmyslové a živnostenské komory. Zejména obchodní komory, které jsou po výtce regionálním útvarům, pracujícím ve stálém styku s celým svým obvodem, mohou platně pomoci k rozumnému rozvíjení regionálního hnutí v jednotlivých oblastech a se své strany opět plně zužitkovat zkušenosti, podněty a návrhy regionálních pracovníků.

III. Vyšší organizační jednotky.

Jako vyšší organizační jednotky vytvořila si Říše ve střední instanci hospodářské komory, v nejvyšší instanci říšskou hospodářskou komoru. Hospodářské komory jsou organisovány v personální unii s vedoucími obchodními komorami, které jsou jejich úřadovnou. Je jich celkem 18 na 90 obchodních komor. Vedle toho jednotlivá jejich oddělení jsou úzce spjata s odbornou organizací průmyslovou a obchodní.

V našich poměrně malých poměrech by šlo o otázku, má-li být zřízena podobná hospodářská komora jedna nebo dvě (v Čechách a na Moravě). Srovnáme-li naše poměry s říšskými, jakož i nutnost úspornosti v organizaci, stačila by podle mého názoru úplně jedna hospodářská komora v Praze, která by pro Protektorát měla vlastně také funkci obdobnou říšské hospodářské komoře. Úřadovnou této hospodářské komory by mohla být podle německého vzoru obchodní komora pražská, v našich poměrech však lépe Ústředna komor, čímž by se také tato hospodářská komora více přiblížila vzoru německé říšské hospodářské komory. Zřízením hospodářské komory nebyla by utvořena žádná nová instituce zdvojující a komplikující práci ostatních existujících již ústředních organizací. Jednalo by se jen o koordinaci a správnou dělbu práce mezi těmito ústředními organizacemi a hájení společných hospodářských zájmů. Členy hospodářské komory by byly ústřední organizace průmyslu, obchodu, živností, peněžnictví, pojišťovnictví, Ústředna obchodních a živnostenských komor, jakož i zástupce zemědělství. Předseda by byl jmenován ministrem obchodu s možností personální unie s předsedou Ústředny komor, podobně jako je tomu v Říši.

Připomínám, že v Říši jsou s vedoucími obchodními komorami spojeny také ještě t. zv. Aussenhandelsstellen, čili úřadovny pro podporu zahraničního obchodu, a to v počtu 22, vždy pro několik obvodů komorních dohromady; úřadovny tyto jsou odbočkami berlínské Reichsstelle für den Aussenhandel, která je společným úřadem zahraničního úřadu a říšského hospodářského ministerstva. Tímto způsobem je zapjata hospodářská samospráva komorní i do úřední organizace pro podporu vývozu. U nás tuto funkci obstarává Exportní ústav s exportními odděleními obchodních komor a Ústředního svazu průmyslníků.

IV. Celkový přehled.

Tímto vybudováním existujících již hospodářských organizací v organizaci povinné a jich soustředěním ve společné hospodářské komoře byla by vytvořena úplně vyhovující hierarchie hospodářské samosprávy.

V organizaci odborové nechávám stranou otázku organizace zaměstnanců, kde je možno jíti buď za vzorem říšským, utvořením jednotné organizace, rozčleněné podle oborů, nebo za vzorem italským rozdělením organizace zaměstnanců podle oborů přiřčením jednotlivých oborů k obdobným oborům organizací podnikatelských. Zdá se, že v našich poměrech by byla jednodušší a vhodnější eventualita první, při čemž by organizace zaměstnavatelů i zaměstnanců mohly být spojeny v jednotlivých oborech společnými paritními výbory, snažícími se řešiti společné otázky dohodou. V nejvyšší instituci mohl by být u hospodářské komory utvořen, podobně jako je to u říšské hospodářské komory v Říši, společný výbor pro řešení otázek, týkajících se jak zaměstnavatelů, tak zaměstnanců. Takovým výborem a spojujícím členem v nejvyšší instanci mohla by se stát zcela dobře dosavadní státní hospodářská rada, jež by musila být proti dnešku doplněna a event. změněna.

Přehled hospodářských organizací podle těchto návrhů by vypadal tudíž asi takto:

Hospodářská komora.						
I. Ústřední svazy					II. Ústředna	III. Zemědělství
<i>průmyslu</i>	<i>živnosti</i>	<i>obchodu</i>	<i>peněžnictví</i>	<i>pojištění</i>		
Hospodářské svazy jednotlivých průmyslových oborů	Zemské jednoty živnostenských společenstev odborné a smíšené	Zemské jednoty obchodních a p. gremií	Svazy a jednoty bank, spořitelén, občanských a živnostenských záložen, okresních hospod. záložen, úvěrních společenstev (Raiffeisenek), bankéřů	Svaz pojišťoven	průmyslových, obchodních a živnostenských komor	Ústředí
místní organizace průmyslové	obvodové jednoty živnostenských společenstev	obvodové jednoty obchodních a p. gremií			průmyslové, živnostenské a obchodní komory	zemědělské komory
	živnostenská společenstva	obchodní a p. gremia				zemědělská společenstva
průmyslové závody	živnostenské závody	obchodní závody	peněžní ústavy	pojišťovny		zemědělské závody

Závěrem bych znovu jen zdůraznil, že nesmíme v organizační vášni přehánět a že se musíme uvarovat přeorganizování našeho hospodářství. Vzpomínám slov Vůdce a říšského kancléře Hitlera z května 1934. „Alles Organisieren auf dieser Welt kann nur ein Mittel zum Zweck sein. Der Mensch lebt nicht, um zu organisieren oder um organisiert zu werden. Alles Organisieren, vom Staat angefangen bis hinunter zur kleinsten Zelle, hat nur dann einen Sinn und Zweck, wenn die Lebenserhaltung damit in einem höheren Sinn und in einem weiteren Umfang gewährleistet wird.“

Musíme přizpůsobit organizaci svého hospodářství nové situaci, při čemž vrcholným příkazem musí být rozumná spolupráce všech hospodářských organizací. Dnes nutno odložit všechny spory, žárlivosti a revnivosti dřívejška; na takovéto často malicherné spory není dnes vůbec času, ale nejen to: vracení se k nim bylo by těžkým hříchem. Dnes se musíme snažit o dohodu, o dobrou vůli, o zachování a udržení toho dobrého, co máme, z důvodů hospodářských i národních; vycházejíce z daného, musíme dále vybudovati, zjednodušiti a soustřediti svou hospodářskou samosprávu správnou koordinací a tak dosáhnouti největšího prospěchu pro celek našeho národního hospodářství i pro jednotlivé jeho oblasti.

Dr. ZDENĚK FAFL.